

Spredte iagttagelser vil i fremtiden ikke mere findes som rubrik i tidskriftet. Iagttagelser af sjældne fugle vil enten blive offentliggjort i sjældenhedsudvalgets årsliste, i Feltornithologens årsoversigt eller som mindre meddelelse.

RED.

SORT STORK (*Ciconia nigra*)

En Sort Stork sås d. 26. april 1970 flyvende over nogle fiskedamme tilhørende Lysbro Fiskeri ved Silkeborg.

JENS ERRBOE

En juv. Sort Stork blev jaget op fra en lysning mellem siv på Rødsandshage på Tipperne, Vestjylland, d. 18. august 1970.

E. HOLLE JØRGENSEN

SJAGGER (*Turdus pilaris*)

D. 16. maj 1970 sås to Sjaggere parre sig i en trætop i den nordvestlige del af Kongelunden på Amager. D. 14. juni kl. 06 fandt jeg en rede med 4 flyvefærdige Sjaggerunger på samme lokalitet. Reden var anbragt 5 1/2 m oppe i et birketræ, i en grenkløft ved stammen. Nogle timer senere havde ungerne forladt reden, kun en enkelt sås i et nabotræ.

T. JENSEN

MARKPIBER (*Anthus campestris*)

Ved Løng nord for Sorø findes et større grusgravs område, hvor den intensive gravning har omdannet et kvadratkilometerstort terræn til en ørken med høje klitter af flyvesand.

Her hørte jeg d. 5. juni 1970 en syngende han af Markpiber. Indtil d. 28. juni blev den regelmæssigt iagttaget indenfor et ca. 5000 m² stort område. Andre Markpibere blev ikke set.

Efter min ferie undersøgte jeg stedet d. 24. juli, men da var fuglen forsvundet. Det har således formentlig drejet sig om en uparret, territoriehævdende han.

Markpiberen er mig bekendt ikke tidligere påvist på indlandslokaliteter i Danmark.

O. SCHELDE

ENGSNARRE (*Crex crex*)

D. 18. maj 1964 fandt jeg en Engsnarre liggende død på en markvej nær Øster-Hurup, Himmerland. En lille fjerløst plet på brystet tydede på, at fuglen var blevet dræbt ved påflyvning af en luftledning eller hegnstråd; begge dele fandtes i umiddelbar nærhed af fuglen.

C. MØLLER

Personalialia

ERWIN STRESEMANN

22. november 1889 – 20. november 1972

af

KNUD PALUDAN

Med professor ERWIN STRESEMANN'S død, to dage før han ville være fyldt 83 år, afsluttedes et langt og overordentlig virksomt liv. Hans ornithologiske løbebane startede, da han som 21-årig foretog en rejse til øerne Bali, Buru og Seran i Molukkerne. Geniem hele hans levetid hang hans hjerte herefter ved den fascinerende øverden mellem Bagindien og Australien, selv om hans imponerende viden efterhånden kom til at omfatte det meste af vor klodes fugleverden.

I 1922 overtog Stresemann ledelsen af den ornithologiske afdeling på Museum für Naturkunde i Berlin, og samtidigt blev han

generalsekretær for den tyske ornithologiske forening og dermed redaktør af Journal für Ornithologie. Nu var to forudsætninger for hans følgende virke til stede, et virke, der kom til at præge et par generationer af ornithologer.

Det lykkedes Stresemann at rejse midler og knytte forbindelser, så der kunne in .samles et betydeligt materiale fra mange lande, bl.a. fra Celebes, Ny Guinea, Iran og Kina, og dette materiale var grundlaget for flere af de vigtige zoogeografiske arbejder, der udgik fra afdelingen. Af hans utallige egne zoogeografiske arbejder kan der måske være grund til at fremhæve Die Vögel von Celebes og hans

mange »mutations«studier, der gennemgår talrige tilfælde af arter, som i samme geografiske område optræder i to eller flere farvefaser.

Men interesserne gik langt videre end til de zoogeografiske problemer, hvilket afspejles i de talrige doktorarbejder, der udgik fra afdelingen, og som omfattede så forskellige emner som anatomi, embryologi, biologisk-anatomi, fysiologi samt trækstudier, og gennemblader man Journal für Ornithologie, sporer man Stresemann's interesse for endnu andre felter, som f.eks. adfærdsstudier; Komrad Lorenz' første studier og mange af hans senere arbejder blev publiceret i Journal für Ornithologie, der også indeholder en lang række rovfuglestudier af Horst Siewert, hvormed der er nævnt et par af de videnskabsmænd indenfor adfærdsforskningen, der stod Stresemann's hjerte nærmest.

I 1922 overtog Stresemann også udgivelsen af Ornithologische Monatsberichte, der rummer korte artikler, foreløbige meddelelser, beskrivelse af nye former og navnlig indeholder en fyldig oversigt over den nye litteratur, som hovedsagelig blev anmeldt af Stresemann selv. Det var for sin tid et meget nyttigt tidsskrift, som dog måtte gå ind i 1944 på grund af krigen. I 1947 blev udgivelsen genoptaget under navnet Ornithologische Berichte, men i 1950 gik dog også denne serie ind; men omtrent samtidigt genopstod Journal für Ornithologie, som Stresemann fortsat redigerede frem til 1961, hvilket vil sige, at han redigerede dette tidsskrift i ikke mindre end 40 år.

I årene 1927 til 1934 skrev Stresemann bindet Aves i Kükenthal's, Handbuch der Zoologie. Dette kæmpebind, der søger at give en samlet oversigt over vor daværende viden på alle ornithologiens felter, står som et betydeligt monument over forfatterens utrolige viden og evne til at finde frem til de store linier

i et undertiden vanskelig overskueligt materiale.

Gennem hele Stresemann's forfatterskab dukker der hist og her skildringer frem af personer, som har spillet en rolle i ornithologiens historie. Det var derfor ingen overraskelse, at der i 1951 fra hans hånd fremkom et meget betydningsfuldt arbejde: Die Entwicklung der Ornithologie von Aristoteles bis zur Gegenwart, der må betegnes som en ornithologiens kulturhistorie, hvori de ornithologiske forfattere indplaceres i en større sammenhæng med tidens zoologiske tanker og strømninger. Bogen giver – ligesom »Aves« – et imponerende indtryk af Stresemann's evne til at overskue et kæmpemæssigt stof og til at fremstille det på en logisk og forståelig måde.

Gennem de mange års museumsarbejde havde Stresemann naturligvis høstet store erfaringer om fuglenes dragtskifte, men en samlet fremstilling af dette problemkompleks var der aldrig blevet tid til, før han trådte ind i sit otium. Han gik da, sammen med fru Vesta Stresemann, med megen energi ind i dette studium, og sammen publicerede de i 1966 en stor monografi herover: Die Mauser der Vögel, ligesom talrige specialafhandlinger herom så dagens lys i denne periode.

Professor Stresemann's vidtfavnende interesser satte sig også et lille spor i vort tidsskrift, idet han i 1920 i årgang 14, side 61-68 publicerede en artikel med titlen: Hvilke Spørgsmål har Danmarks systematiske Ornithologi endnu ikke besvaret?, hvori han med fuld honnør for Lehn Schiøler's raceundersøgelser gjorde opmærksom på en del uafklarede spørgsmål, som var af stor betydning for Danmarks zoogeografiske placering.

Ved D.O.F.'s 50-års jubilæum i 1956 blev professor Stresemann udnævnt til foreningens æresmedlem.

PETER SKOVGAARD

27. juli 1887 – 10. december 1972

Af

E. TORP PEDERSEN

I en alder af 85 år døde et af foreningens æresmedlemmer, PETER SKOVGAARD, den 10. december. Dermed er en rank og ædel kæmpe segnet i vinterstormen, og et af de store navne i dansk ornithologi i første halvdel af dette århundrede er gået bort.

Peter Skovgaard blev født i København som søn af den berømte maler og billedhugger

Joakim Skovgaard, der forøvrigt også var en ivrig insektsamler. Helt fra barndommen af var han meget naturhistorisk interesseret og sammen med sin et år yngre bror, Johan Thomas, tog han på mange fugleture bl.a. til Saltholm.

Han var medlem af Dansk Ornithologisk Forening lige fra dens stiftelse i 1906 og står i den første medlemsliste opført som stud. polyt. Ef-

ter nogle års forløb opgav han dog studierne ved Polyteknisk Læreanstalt og slog ind på den militære løbebane. I 1912 blev han sekundløjtnant og året efter premierløjtnant ved 6. bataljon i Viborg – den by, hvor han kom til at tilbringe over 50 år.

I august 1913 tog han med Else Cathrine Godskesen på bryllupsrejse til Rold skov. På denne tur, der er skildret i DOFT 7, 1913 p. 145-152, så de flere eksemplarer af Sort Stork, den fugl, som P. Skovgaard senere (1920) udgav en monografi over. Under 1. verdenskrig var Skovgaards militære afdeling i perioder forlagt til Esbjerg-egnen, og hele 3 artikler i DOFT bringer iagttagelser derfra: 9, 1915 p. 260-271, 10, 1916 p. 229-249 og 11, 1917 p. 160-171. Foruden de nævnte arbejder har Skovgaard skrevet en artikel om fuglelivet på og omkring skydebanerne på Amager vinteren 1913-14 (DOFT 8, 1914 p. 169-173) og en artikel om spredte ornithologiske optegnelser fra København (DOFT 11, 1917 p. 135-138), men dermed er også alt, hvad han har skrevet i nærværende tidsskrift blevet nævnt. Snart startede han sit eget tidsskrift.

Allerede i 1916 afbrød P. Skovgaard sin militære karriere og har derefter nydt det privilegium at kunne bruge næsten hele sin arbejdskraft i ornithologiens tjeneste i resten af sit liv. Dette er ikke mange ornithologer beskåret. På dette sted skal kun lige nævnes, at han også har virket som kunstner, og at han især i de sidste tyve år også har arbejdet en del med arkæologi, ligesom han var med til at grundlægge Skovgaardmuseet i Viborg.

I 1914 påbegyndte P. Skovgaard den ringmærkning af fugle, som gjorde ham kendt både i ind- og udland. I de første år udførte han selv næsten alle mærkningerne, men snart

knyttedes der medarbejdere til virksomheden, som i 1920 fik navnet Dansk Ornithologisk Central. Hans første medarbejder var broderen Johan Thomas, men det lykkedes at interessere vide kredse for arbejdet, og der etableredes kontakt med en lang række frivillige hjælpere.

Om vinteren gik en stor del af Skovgaards tid med selv at fremstille ringene – gennem årene blev det over en kvart million. Når ringmærkningssæsonen blev bedre end ventet, måtte han endog i selve sommermånederne bruge en del af sin tid ved ambolten. Det må bemærkes, at ringene var af virkelig kvalitet, letlæselige og lette at påsætte.

Som belønning for sit arbejde fik han nogle spændende uger, når mærkelisterne efter 15. august strømmede ind til Viborg fra alle egne af landet. Han gav ofte udtryk for den oplevelse, det var for ham at læse disse lister og ligesom selv komme på tur i de forskellige egne, som medarbejderne havde gennemtravet.

I 1920 påbegyndte P. Skovgaard udgivelsen af tidsskriftet Danske Fugle, der udkom med et par hefter om året uden afbrydelse i 18 år. De første 3 bind (1920-31) er på ialt 688 sider samt en del tavler og kort. Fra 1932 skiftede han over til større format, så de mange fotografier bedre kunne komme til deres ret. Bind 4, som afsluttedes i 1937 med ialt 264 sider, indeholder da også nogle meget smukke tavler. Mest værdifulde blandt tidsskriftets mange artikler er resultaterne af ringmærkningerne, dels i form af direkte lister over genfangster og dels bearbejdelser af visse arters trækforhold. I bind 4 findes bl.a. det interessante arbejde »Storken i Danmark« (72 sider), der også udkom som særtryk med 4 ekstra sider, som ikke findes i Danske Fugle.

Tidsskriftet indeholder også en del lokalfaunaer af varierende værdi. Blandt de bedste er Skovgaards store arbejde »Fuglelivet i Viborgegnen« (i bind 1). Der blev også optaget en del artikler skrevet af medarbejderne, men desværre viste et par af disse sig ikke at være den tillid værdig, som Skovgaard nærrede til dem. Et par artikler, som ikke burde være trykt, kom desværre til at skade Skovgaards idealistiske arbejde en del.

Når nye medarbejdere blev inddraget i arbejdet, gav P. Skovgaard en meget indgående instruktion og fremhævede især, at fugleungerne måtte behandles med stor varsomhed. Han havde personligt kendskab til en stor del af medarbejderne, og fandt de en sjælden rede, kom han med kort varsel for at fotografere fuglen. Under krigen måtte han ofte helt eller delvis gøre turen pr. cykle belæsset med tungt udstyr. Det blev en meget stor oplevelse for medarbejderne at få besøg af Skovgaard, og så blev der holdt »eksamen« i fri luft, idet medarbejderen, ofte uden brug af kikkert, skulle redegøre for hver fugl, der blev set eller hørt endog på lang afstand. De medarbejdere, der bestod denne prøve, havde Skovgaards fulde tillid, så længe de selv ønskede at være medarbejdere, men afbrød de medarbejderskabet, måtte de endog aflevere de skriftlige anbefalinger, som han havde givet.

I begyndelsen af 1930-erne dukkede en konkurrent op, idet Zoologisk Museum i København påbegyndte ringmærkninger omend i de første år i ret beskeden målestok. Det kan fastslås, at P. Skovgaard frem til omkring 1935 var næsten ene om at tegne dansk ringmærkning over for udlandet, men derefter kom Zoologisk Museum ind i billedet. Samtidig måtte Skovgaard lade tidsskriftet Danske Fugle gå ind i nogle år. I 1942 forsøgte han igen med udsendelsen af bind 5, som kun blev på 40 sider og 2 tavler. Dette bind blev trykt i mindre oplag end de tidligere bind og er i dag en stor sjældenhed.

Det var Skovgaards håb at kunne fortsætte med udgivelsen af Danske Fugle i de følgende år. I 1946 var manuskriptet til bind 4 hefte 2 færdigt og ventede kun på, at trykkeomkostningerne var tredoblede, så det var af økonomiske grunde ikke muligt at udsende mere. Tidligere havde Skovgaard solgt en stor del af sin bogsamling og frimærkesamling for at skaffe midler, ligesom han i flere år modtog støtte fra Carlsbergfondet og Carlsen-Langes Legatstiftelse. Selvfremstillingen af ringene kostede ikke så meget, men den omfattende korrespondance med medarbejderne og med de mange findere af ringmærkede fugle i ind- og udland var meget bekostelig, og dyrest af alt var offentliggørelsen af resultaterne i Danske Fugle.

Det er beklageligt, at det offentlige afslog at støtte udgivelsen af tidsskriftet efter 1945.

Skovgaard følte, at hans store arbejde ikke blev værdsat efter fortjeneste.

Foruden ringmærkning og fotografering af fugle, arbejdede P. Skovgaard også i stor stil med indsamling af faunistiske data især om Danmarks ynglefugle. De mange medarbejdere gjorde en mængde notater på turene rundt i landet, og der blev indsamlet et enormt materiale.

Kun lidt af dette materiale er blevet offentliggjort, bortset fra Skovgaards foreløbige oversigt over de danske ynglefugles forekomst i de forskellige zootopografiske distrikter (D. F. 4, p. 28-36). Skovgaard vogtede strengt over dette materiale. Mange såvel danske som udenlandske ornithologer har forsøgt at få fat i dele af materialet, når de arbejdede med en bestemt arts udbredelse, men Skovgaard svarede altid, at han ikke indlod sig på at stykke materialet ud, da han så let kunne få afsat alle de mere spændende arter og selv få lov at beholde spurve og solsorte. Dette materiale måtte ligesom meddelelser om fund af ringmærkede fugle kun offentliggøres i Danske Fugle, så der opstod naturligvis store problemer, da tidsskriftet ikke længere udkom. Skovgaard var en modstander af kompromisser og kunne være vanskelig at forhandle med. Derfor opgav mange på forhånd, men det må retfærdigvis siges, at når der i en årrække blev større og større afstand mellem Skovgaard og en del andre danske ornithologer, så var fejlen ikke først og fremmest Skovgaards. Det var især personlig kontakt og forståelse for hans idealistiske indstilling, der manglede.

Først ved DOFs 60 års jubilæum i 1966 fik han i en alder af 79 år den hædersbevisning, som han så længe havde fortjent, idet han den 15. oktober blev udnævnt til æresmedlem af foreningen og hyldet både ved mødet om eftermiddagen og ved festen om aftenen.

En anden begivenhed, som glædede Skovgaard i hans sidste år, var, at Danske Fugle igen i 1968 kunne udsendes efter en pause på 26 år. Lærer Sigurd Rosendahl redigerer bladet og viderefører Skovgaards virksomhed.

I heftet »Halvhundrede Aar med Fugle i Viborgegnen« (Viborg 1962) findes en fuldstændig liste over Skovgaards litterære produktion 1913-1962. Især bør bemærkes, at Skovgaard har offentliggjort ringmærkningsresultater i en lang række udenlandske ornithologiske tidsskrifter. Nævnes må også hans bog »Hvorledes lærer man Fuglene at kende«, som kom i flere udgaver og blev en hjælp for mange begyndere udi ornithologien.

I Danske Fugle 22, 1970 p. 159-172 er Dansk Ornithologisk Centrals virksomhed gennem 50 år skildret. Der bringes også en liste over antallet af mærkede fugle i årene fra 1914 til 1969 opdelt i arter. Det totale antal er 255.625 stk. – et imponerende tal og en indsats, der aftvinger stor beundring.